

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за ДОЦЕНТ в професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“ и научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия (история и теория на филмовата индустрия)“ за нуждите на сектор „Екранни изкуства“, обявен от Института за изследване на изкуствата – БАН с публикация в Държавен вестник, бр. 97/10.12.2019 г.

Кандидат: д-р Александър Донев Ангелов

Рецензент: проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска]

Д-р Александър Донев предлага за рецензия по конкурса монографичния си труд „Независимите в киното. От Едисон до Нетфликс“ (ФънТези, 2019), както и шест научни публикации. Кандидатът отговаря на условията, на чл. 53 от ППЗРАСРБ, както и на допълнителните изисквания в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за изследване на изкуствата – БАН. От приложените: Справка по Приложение 2 и Справка за минималните изискванията на НАЦИД, се вижда, че събраните точки от кандидата Александър Донев осезателно надхвърлят необходимите минимума за „доцент“.

Книгата „Независимите в киното. От Едисон до Нетфликс“ е сериозен и задълбочен научен труд в област, която е слабо разработена в българската литература. Това е и първото цялостно изследване на механизмите, спецификите, производствените и разпространителски зависимости на независимото кино, публикувано на български език. Една от най-съществените особености на текста е това, че д-р Александър Донев разглежда филмовия

процес не от традиционно-киноведската гледна точка, осмисляща предимно стиловите или жанрови особености на произведението, а от гледната точка на публиката, разпространението, показата и производството. В този смисъл изследването е оригинално и актуално, добре очертава актуален научен проблем и в съответствие с него прилага интердисциплинарна методология, включваща историографски, социологически и културологични подходи, медийни анализи и т.н. Качество на разработката е и това, че авторът изследва такъв обширен феномен като indie-киното в неговата историческа и културно-национална *динамика*. Самият обхват на монографията – от зората на киното до днешните предизвикателства на дигитализацията и стрийминга – предполага изследването на огромен по обема си материал и същевременно показва способността на автора да отсее важното и да проследи съществените характеристики на филмовия процес, разглеждан в по-широкия контекст на социалното въздействие.

Още в двете Въведения към монографията д-р Донеv поставя акцент върху множествеността на определенията и невъзможността да се дефинира понятието „независимо кино“ по един-единствен начин. В този смисъл неговият подход, основаващ се върху конкретиката на историческата динамика, е плодотворен и се разширява нататък в текста върху непрестанните паралели между практиките на водещите американски студии (мейджъри) и на независимите продукции. Дефинирането на независимото кино чрез неговия неинституционален характер, а не чрез естетическите му характеристики, е обобщаващо и приносно. Този подход е доста по-точен и съответстващ на реалното състояние на филмовата индустрия, отколкото тясно прилаганото понякога идентифициране на независимото кино с „артхауса“ – един от разпространените в Европа възгледи. Както в следващите глави ще стане ясно,

феноменът „независимо кино“ може да бъде свързан както с касови хитове (блокбъстър), така и с нискобюджетни „експлойтейшън“ филми.

Първата глава „Позицията на независимите в американската филмова индустрия (1908-2018)“ е обстоен исторически анализ на сложните взаимоотношения между пазарните стратегии на доминиращите мейджъри и алтернативните филмопроизводствени практики – от тръстовете, през епохата на телевизията и видеото до дигиталните трансформации на съвременността. Александър Донев исторически коректно проследява сложната картина на непрекъснатата игра на едни и същи личности – известни продуценти и режисьори – между мейнстрийма и независимата продукция. Акцентът върху Роджър Корман и неговата така наречена „фабрика“, през която преминават такива имена като „режисьорите Мартин Скорсезе, Франсиз Форд Копола, Джордж Лукас, Питър Богданович, Джеймс Камерън, Джонатан Деми, Джон Сейлс, Боб Рейфълсън, сценаристите Робърт Тауни и Джон Милиъс, актьорите Джек Никълсън, Питър Фонда, Денис Хопър, Томи Лий Джоунс, Силвестър Сталоун и десетки други“ (с. 77), е само един от примерите, чрез които Александър Донев илюстрира неустойчивата и променлива същност на самото понятие „независимо кино“.

Втората глава „Актуални аспекти на отношенията между независимите и доминиращите структури на филмовата индустрия“ отново коментира дефинирането на понятието „независимо кино“ от различни гледни точки, като тук проследява по-подробно и естетическата, разграничавайки отделните исторически периоди на развитие. Тук обаче авторът поставя своя акцент върху разпространението и показва като основни фактори, които влияят върху оформящите се филмови структури и естетика. При анализа на различните модели на финансиране, производство, дистрибуция, рекламни стратегии и

филмов показ, Александър Донеv успява да избегне простите опозиции между мейнстрийма и независимото кино и да очертае значително по-сложната картина на динамично развиващите се през десетилетията филмов процес и филмова индустрия. Особено интересен е анализът на дигитализацията в производството и показа, която отваря нови пазарни ниши пред независимите като стимул за себеизразяване и творчество, но също така утвърждава технологичното превъзходство на мейджърите. Конфликтите между независимото кино и доминиращата филмова индустрия са разгледани и в социологичен план в духа на френския социолог Пиер Бурдийо и неговата теория за полето на културно производство.

Третата глава „Стрийминг независимост“ е фокусирана върху най-новите трансформации на разпространението в дигиталната епоха, доминирани от глобалната мрежа. Александър Донеv разглежда стрийминг платформите като своеобразен „край на монопола на един-единствен модел за производство, разпространение и показ на филми“ (с. 210). Подробно са разгледани новите пазарни принципи на „Нетфликс“ и други стрийминг компании с тяхната различна политика на финансиране, плащане на права, обратна връзка, и т.н. А последствията от все по-разширяващото се влияние на стрийминг услугите оказва въздействие и върху традиционния кинопазар. Днешната ситуация в развитието на екранния пазар създава нови възможности за филмовите творци и е алтернатива на институционалното кино.

Независимо от това, че монографичният труд е посветен предимно на американското кино, в него се правят постоянни паралели със значими световни автори и течения – от европейския авангард, през неореализма и ъндърграунда или киното на Мая Дерен и дори експерименталните пърформанси. На множество места в текста Александър Донеv обръща

специално внимание на българското независимо кино, с което поставя нашите практики в контекста на световния опит. Донеv е и в процес на работа по следващата си монография с работно заглавие „Независимо българско игрално кино през ХХI век: опити за дефиниции и характеристики“.

Монографията „Независимите в киното. От Едисон до Нетфликс“ е задълбочено изследване на филмовия процес и индустрия, в което авторът показва широка ерудиция и познаване на материята. Позоваването на широк кръг теоретични източници на три езика и обширна филмография уплътняват текста и подкрепят оригиналните и приносни идеи на д-р Донеv.

Александър Донеv е автор и на книгата „Помощ от публиката. Българските игрални филми от началото на ХХI век и техните зрители в кината“ (2018), базирана на защитения му дисертационен труд. Двете монографии вече имат широк отзвук в професионалните среди, а авторът им се нарежда сред водещите изследователи на филмовата индустрия у нас.

Предложените в конкурса шест научни публикации са свидетелство за високото академично ниво на д-р Донеv като: изследовател на филмовата индустрия („Bulgarian socialist film industry as an organizational and business model: towards a research framework“, „On the Typology of Self-financed Feature Films after 1990“, „Дигитални трансформации и българско независимо кино“); като вдъхновен критик с остро око за естетическите и социални проблеми на съвременния филм („Урок“ в контекста на българското независимо кино от началото на ХХI век“, „Аспекти на уестърнизацията в два съвременни германски филма“); или като естетик и философ („Пърформативната естетика на Христо и Жан-Клод“). Тези статии, някои от които са реферирани и индексирани в световни бази за научна информация, дават само бегла представа за широките научни интереси на автора. В по-разширения списък от

научни публикации могат да се изброят и заглавия, които изследват филмовата теория, историята и съвременните аспекти на българското кино, авторските права, филмовото образование, рекламните стратегии, дигитализацията, филмовата критика, телевизионните сериали и т.н.

Списъкът с цитиранията на д-р Донев включва цитати в издания с научно рецензиране и рефериране – 6, в монографии и сборници – 4, в специализирани издания – 7, като пет от тях са в статии на чужди езици. Той активно участва в научни конференции у нас и в чужбина, като последната от тях – в Оксфорд – беше, за съжаление, отложена заради Covid 19.

Александър Донев е и дългогодишен преподавател във висши учебни заведения – НАТФИЗ „Кръсто Сарафов“ и Нов български университет, където води курсове по свои авторски програми. Същевременно той е и продуцент, сценарист и режисьор на редица български филми, за четири от които има награди.

Личните ми впечатления от д-р Александър Донев са за много ерудиран колега с широки познания и опит. Вече от 10 години той е активен член на сектор „Екранни изкуства“ към Института за изследване на изкуствата, БАН – в началото като докторант, а впоследствие и като колега. Неговият принос в обсъжданията на разработки в най-различни области на кинознанието винаги е бил значителен и по същество. Той никога не е бил скъперник на „подаряването на идея“ и има своя принос към всяка обсъждана тема с аргументираното си мнение.

Заклучение: Сериозните и задълбочени научни монографии и статии, професионалните, творческите и педагогически качества, както и приносите на

д-р Александър Донев Ангелов ми дават основание да смятам, че той има всички необходими качества да заеме академичната длъжност „доцент“. Предлагам на научното жури да го подкрепи и на Научния съвет на Института за изследване на изкуствата да го утвърди на академичната длъжност „доцент“.

Убедено гласувам с „да“.

09.05.2020

Проф. д-р Надежда Маринчева